

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXXIII. De subiecto peccatorum, siue vitiorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

catur in personam magis Deo coniunctam, uel ratione uirtutis, uel ratione officij. Ex parte etiam sui ipsius manifestum est, quod tanto aliquis grauius peccat, quanto aliquis magis in coniunctam personam seu naturali necessitudine, seu beneficijs, seu quacumque coniunctione peccauerit, quia uidetur in seipsum magis peccare, & pro tanto grauius peccat secundum illud Eccles. 14. Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ex parte uero proximi, tanto grauius peccatur, quanto peccatum plures tangit, & ideo peccatum quod fit in personam publicam, puta regem, uel principem, q gerit personam totius multitudinis, est grauius quam peccatum quod committitur contra unam personam priuatam. vnde specialiter dicitur Exod. 22. Principi populi tui non maledices. Et similiter iniuria quae fit alicui famosa personae, uidetur esse grauior ex hoc, quod in scandalum, & in tribulationem plurimorum redundat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ille qui infert iniuriam uirtuoso, quantum est in se, turbatur & interius, & exterius: sed quod iste interius non turbetur, contingit ex eius bonitate, quae non dimittit peccatum iniuriantis.

AD SECVNDVM dicendum, quod nocumentum, quod quis sibi ipsi infert in his, quae subsunt dominio propriae uoluntatis, sicut in rebus possessis, habet minus de peccato quam si alteri inferatur, quia propria uoluntate hoc agit: sed in his quae non subduntur dominio uoluntatis, sicut sunt naturalia, & spiritalia bona, est grauius peccatum nocumentum sibi ipsi inferre. grauius enim peccat qui occidit seipsum, quam qui occidit alterum. Sed quia res propinquorum nostrorum non subduntur uoluntatis nostrae dominio, non procedit ratio quantum ad nocumenta rebus illorum illata, quod circa ea minus peccetur, nisi forte uelint, uel rarum habeant.

AD TERTIVM dicendum, quod non est acceptio personarum, si Deus grauius punit peccantem contra excellentiores personas: hoc enim fit propter hoc, quod hoc redundat in plurimum nocumentum.

ARTICVLVS X.

Vtrum magnitudo personae peccantis aggrauet peccatum.

Intra q. 89. art. 3. & 5. cor. & q. 102 art. 3. ad 11. & 3. 2. q. 6. 100. art. 1. ad 7. & Mal. q. 7. art. 10. ad 5. Et Psa. 24.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quod magnitudo personae peccantis non aggrauet peccatum. Homo enim maxime redditur magnus ex hoc quod Deo adheret, secundum illud Eccles. 25. Quam magnus est qui inuenit sapientiam & scientiam? sed non est super timentem Deum: sed quanto aliquis magis Deo adheret, tanto minus imputatur ei aliquid ad peccatum. Dicitur enim 2. Paral. 30. Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt dominum Deum patrum suorum, & non imputabitur eis, quod minus sanctificati sunt. ergo peccatum non aggrauatur ex magnitudine personae peccantis.

¶ 2 Præ. Non est personarum acceptio apud Deum, ut dicitur Rom. 2. ergo non magis punit pro uno & eodem peccato unum, quam alium. non ergo aggrauatur peccatum ex magnitudine personae peccantis.

¶ 3 Præ. Nullus debet ex bono incommodum reportare: reportaret autem si id quod agit, magis ei

imputaretur ad culpam. ergo propter magnitudinem personae peccantis non aggrauatur peccatum. SED CONTRA est, quod Isid. dicit in 2. de summo bono. * Tanto maius cognoscitur peccatum esse, quanto maior qui peccat, habetur.

RESPON. Dicendum, quod duplex est peccatum. Quoddam enim ex subreptione procedens propter infirmitatem humanae naturae, & tale peccatum minus imputatur ei qui est maior in uirtute, eo quod minus negligit huiusmodi peccata reprimere, quae tamen omnino subterfugere infirmitas humana non sinit: alia uero peccata sunt ex liberatione procedentia, & ista peccata tanto magis alicui imputantur, quanto maior est. & hoc potest esse propter quatuor. Primo quidem, quia licet cilius possunt resistere peccato maiores, puta, qui excedunt in scientia, & uirtute. vnde Dominus dicit Luc. 12. quod seruus sciens uoluntatem domini sui, & non faciens, plagis uapulabit multis. Secundo propter ingratitudinem, quia omne bonum quo aliquis magnificatur, est Dei beneficium, & homo fit ingratus peccando, & quantum ad hoc qualibet maioritas etiam in temporalibus bonis peccatum aggrauat, secundum illud Sap. 6. Potentes potenter tormenta patientur. Tertio propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personae, sicut si princeps iustitiam uiolent, qui ponitur iustitiae custos, & si sacerdos fornicetur, qui castitatem uouit. Quarto propter exemplum, siue scandalum, quia ut Greg. * dicit in Pastoralis. In exemplum culpa uehementer extenditur, quando pro reuerentia gradus peccator honoratur, ad plurimum etiam notitiam perueniunt peccata magnorum, & magis homines ea indigne ferunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod authoritative loquitur de his, quae per subreptionem infirmitatis humanae negligenter aguntur.

AD SECVNDVM dicendum, quod Deus non accipit personas, si maiores plus punit, quia ipsorum maioritas facit ad grauitatem peccati, ut dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod homo magis non reportat incommodum ex bono quod habet, sed ex malo usu illius.

QVAESTIO LXXIII.

De subiecto peccatorum, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de subiecto uitiorum, siue peccatorum. ET CIRCA hoc quaeruntur decem.

¶ Primo, Vtrum uoluntas possit esse subiectum peccati.

¶ Secundo, Vtrum uoluntas sola sit peccati subiectum.

¶ Tertio, Vtrum sensualitas possit esse subiectum peccati.

¶ Quarto, Vtrum possit esse subiectum peccati mortalis.

¶ Quinto, Vtrum ratio possit esse subiectum peccati.

¶ Sexto, Vtrum delectatio moralis, uel non moralis sit in ratione inferiori, sicut in subiecto.

¶ Septimo, Vtrum peccatum co-

Super Quodam septuaginta...
In articulo dubium est de illa propositione, Omnes actus morales sunt actus immanentes. Haec propositio dicitur re uideri doctrina superioris datae de bonitate, & multum morali actuum posteriorum, & ueritatem quam communis sonantus, dum per conclusiones, homicidia, & alia humanae actus morales, & malos dicimus. Ad hoc dicitur quod praesens propositio nec ueritas nec doctrina ambis contrariatur, sed est uera formaliter intellecta. Ad ueritatem eundem dicitur...

est, quod cum subiectum moralitatis sit actus uoluntarius, oportet actum in quantum uoluntarium sumi, cum sumitur in quantum moralis: ac per hoc ex negatione uoluntarij optime inferitur negatio formalis actus. Cum autem uoluntarius actus exterior, puta, mala percussio, a pluribus causetur principijs subordinatis, puta, uoluntate irascibili, & manu, si comparatur ad manum, non est ab ea ut uoluntarius actus, quia manus non est secundum se principium aliquo modo liberum, sed subest imperio sensuiter. si comparatur ad irascibilem, sic est ab ea, ut uoluntarius actus imperans: quia irascibilis subest imperio sensuiter. si comparatur ad uoluntatem, sic est ab ea, ut actus uoluntarius quodammodo elicitus, ut patet. Quia ergo nullus actus exterior, ut est a principio, unde est, ut actus uoluntarius ex ab eo sub ratione uoluntarij, consequens est quod nec exeat ab eodem sub ratione moralis, consequenter nulla actio transiens ut sic, pure fit uoluntaria, aut moralis, sed ut subsistat actioni alicui immanenti libere, & propterea in littera dicitur, quod omnes actus morales siue boni, siue mali, sunt immanentes &c. esse manifestat formalis effectus. actibus enim moralibus bonis formaliter operantes sunt in seipsis boni, & mali sunt in seipsis mali, cuius oppositum accidit in irascibilibus: quoniam acta bene, uel male disponuntur bonis, uel malis actionibus transiens, ut patet in adificatione, pictura, scripura. Ad rationes autem in oppositu dicitur, quod actus exteriores dicuntur boni, uel mali moraliter, ut subsistunt alicui actui immanenti, & non aliter: quod patet ex hoc, quod non nisi in quantum induntur ratione uoluntarij, boni, uel mali moraliter sunt, & dicuntur. Cõstat namque uoluntati actum immanentem uoluntatis asserre. cū hoc tamē fiat, qd hmoi actus uoluntarij sunt secundum se mali, aliter quā actus interiores, ut superius dictum fuit, nihil enim obstat magis ratio actus immanentis, quā uoluntarij, quod superius discussum est.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum uoluntas sit subiectum peccati.

AD PRIMVM sic proceditur. **V**t quod uoluntas non possit esse subiectum peccati. Dicitur. Dion. in 4. cap. de diu. nomi. * ¶ quod malum est præter uoluntate, & intentionem: sed peccatum habet rationem mali, ergo peccatum non potest esse in uoluntate.

¶ 2. Præter. Voluntas est boni, uel apparentis boni. ex hoc autē quod uoluntas uult bonum, non peccat: hoc autem quod uult apparet bonum, quod non est uere bonum, magis pertinere uidetur ad defectum uirtutis apprehensiuæ, quā ad defectum uoluntatis. ergo peccatum nullo modo est in uoluntate.

¶ 3. Præter. Non potest esse idem subiectum peccati, & causa efficiens: quia causa efficiens, & materialis non incidit in idem, ut dicitur in 2. Physic. * sed uoluntas est causa efficiens peccati. Præter. ma. n. causa peccandi est uoluntas, ut Aug. dicit in lib. 7. de duabus animabus. ergo non est subiectum peccati.

Sed contra est, quod Aug. dicit in lib. * Retract. quod uoluntas est qua peccat, & recte uiuitur.

RESPON. Dicendum, quod peccatum quidam actus est, sicut supra dictum est. * Actuum autem quidam transeunt in exteriorē materiam, ut urere, & secare: & huiusmodi actus habet pro materia, & subiecto id, in quod transit actio, sicut Philosophus dicit in 3. Physic. ¶ quod motus est actus mobilis à mouente. Quidam uero actus sunt non transeuntes in exteriorē materiam, sed manentes in actum, sicut actus interioris, ut scire, & uoluntate, & cetera. Quod si actus interioris, ut scire, & uoluntate, & cetera, non transeunt in exteriorē materiam, sed manentes in actum, sicut actus interioris, ut scire, & uoluntate, & cetera, non transeunt in exteriorē materiam, sed manentes in actum, sicut actus interioris, ut scire, & uoluntate, & cetera.

A uoluntate, sed quod omne peccatum est subiectiue in uoluntate. Ex hoc namque loco habes, quod omne peccatum est actus immanens, & a uoluntate: & consequenter in uoluntate, quia omnis actus immanens est in eo, a quo est. Et quoniam in secundo articulo determinatur, quod non sola uoluntas est subiectum peccati, sed plures alie potentie sunt subiecta peccatis, ut in sequentibus patet articulis, nosse debes, quod non inconuenit idem peccatum esse in pluribus subiectiue secundum diuersa, sicut potest diuersimode esse a pluribus: paria namque in actionibus immanentibus sunt esse in, & esse ab operante. Cū enim in omni peccato concurrat actio uoluntatis positio, uel priuatio, oportet omnino peccatum ratione huius esse in uoluntate: cum etiam peccatum quandoque sit actus alicuius potentie sub imperio uoluntatis, ut male diligere, male irasci, male concupiscere, oportet peccatum secundum illum actum esse in illa potentia elicitiua illius actus. Et si contingat ad eundem actum malum concurrere tres potentias defectiuose, puta, uoluntatem, rationem, & concupiscibilem, illud peccatum subiectiue secundum diuersa erit in tribus: & quoniam quandoque assignatur pro subiecto proximum elicitiui actus, quandoque primum mouens, quandoque primum dirigens: ideo diligens lector discernat dicendi rationē ubi diuersitatem inuenire contingat de subiecto alicuius peccati, & non damnet, sed exponat.

B tes in agere: sicut appetere & cognoscere: & tales actus sunt omnes actus morales, siue sint actus uirtutum, siue peccatorum. unde oportet quod proprium subiectum actus peccati sit potentia, quæ est principium actus. Cum autem proprium sit actum moralium, quod sunt uoluntarij, ut supra habitum est, sequitur quod uoluntas, quæ est principium actuum uoluntariorum siue bonorum, siue malorum, quæ sunt peccata, sit principium peccatorum: & ideo sequitur, quod peccatum sit in uoluntate sicut in subiecto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod malum dicitur esse præter uoluntatem, quia uoluntas non tedit in ipsum sub ratione mali: sed quia aliquid malum est apparet bonum, ideo uoluntas aliquando appetit aliquid malum, & secundum hoc peccatum est in uoluntate.

AD SECUNDVM dicendum, quod si defectus apprehensiuæ uirtutis nullo modo subiaceret uoluntati, non esset peccatum nec in uoluntate, nec in apprehensiuæ uirtute, sicut patet in his, qui habent ignorantiam inuincibilem. & ideo relinquitur, quod etiam defectus apprehensiuæ uirtutis subiacens uoluntati, deputetur in peccatum.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio illa procedit in causis efficientibus, quarum actiones transeunt in materiam exteriorē, & quæ non mouent se, sed alia, cuius contrarium est in uoluntate. unde ratio non sequitur.

ARTICVLVS II.

Utrum sola uoluntas sit subiectum peccati.

AD SECUNDVM sic proceditur. **V**t quod sola uoluntas sit subiectum peccati. Dicit etiam Aug. in libro de duabus animabus, * quod non nisi uoluntate peccatur: sed peccatum est sicut in subiecto in potentia qua peccatur. ergo sola uoluntas est subiectum peccati.

esse quandoque peccata formaliter: ita quod actus uoluntatis est primo malus formaliter, actus autem aliarum uirtutum formaliter mali, sed non primo, sed secundario. & hoc ex ratione litteræ probatur: quia actus immanens uoluntarius inordinatus est formaliter malus, & ex subiecto simul & principio: quia principium talis actus est subiectum peccati formaliter: actus autem transeun-

q. 1. art. 1. & q. 12. art. 6.

D. 995.

Infra art. 3. cor. & q. 83. art. 1. cor. & 2. dist. 44. in expo. lit. ad 2. Mal. q. 2. art. 2. & 3. Cap. 10. a me dio, tom. 6.

¶ Super Questionis septuagesimequarta Articulum secundum.

¶ In articulo secundo eiusdem septuagesimequarte questionis aduerte, quod hinc patet apud auctorem, actus aliarum uirtutum, quæ sunt principia actuum uoluntariorum ut sic, esse quandoque peccata formaliter: ita quod actus uoluntatis est primo malus formaliter, actus autem aliarum uirtutum formaliter mali, sed non primo, sed secundario. & hoc ex ratione litteræ probatur: quia actus immanens uoluntarius inordinatus est formaliter malus, & ex subiecto simul & principio: quia principium talis actus est subiectum peccati formaliter: actus autem transeun-

Super questionis 74. articulum quartum.

In art. 4. eiusdem 74. aduerte, quod sensualitas, id est, pars ap...

uoluntate possit reprimere singulos motus inordinatos sensua...

Ad tertium Dicendum, quod illud quod homo facit sine deli...

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in sensualitate possit esse peccatum mortale.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod in sensualitate possit esse peccatum mortale.

Præter. Peccatum mortale contrariatur uirtuti, sed uirtus potest esse in sensualitate. Temperantia

A uoluntate taceret alio ipsam cognoscente. Ratio quoque in prom...

enim & fortitudo sunt uirtutes irrationabilium partium, ut Philo...

Præter. Veniale peccatum est dispositio ad mortale; sed dispositio & habitus sunt in eodem.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libr. Retractationum, & habetur in gloss. Rom.

RESPOND. Dicendum, quod sicut inordinatio corrumpens principium uitæ corporalis, causat...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actus sensualitatis potest concurrere ad peccatum mortale: sed tamen...

AD SECUNDUM dicendum, quod actus uirtutis non perficit per id, quod est sensualitatis tantum: sed magis per id quod est rationis & uoluntatis, cuius est eligere. nam

luntarius sensualitatis, quamuis totus elicitive ab ipso appetitu sensitivo si resoluendus sit in sua propria principia, secundum illam tantum rationem resoluatur in sensualitatem, quam habet ab ea secundum se: secundum illam uero, quam habet ab eadem non secundum seipsam, sed ut mota est ab altero, resoluatur in illud alterum, uel in ipsam, ut mota est ab illo altero.

Lib. 3. Eth. c. 10. in prin. tom. 3.

Art. 3. ad 3.

lib. 1. Retra. ca. 13. & 15. aliquantulum a prin. to. 1.

Q. 73. ar. 5.

tentia attribuiamus ei peccare, quo fit ut quia sensualitas secundum se habet tantum libertatis, ut sufficiat ad peccatum veniale, ideo peccatum veniale ei tribuitur. quia vero non habet tantum rationalitatis, ut possit in peccatum mortale, quia non est eius respicere boni rationis ut finem, ideo ei non attribuitur peccatum mortale. & quia eius ut motus a superiori est tendere ordinare in bonum rationis ut finem, ideo etiam sibi ut motus a ratione peccatum mortale & virtutis actus tribuitur ut principio, & consequenter ut subiecto, ut iam dictum est. Ad obiecta ergo dicitur, quod author loquitur de sensualitate nostra secundum id quod est ei proprium, ut patet in responsione ad primum: & propterea negavit ab ea mortale, cui prius tribuerat veniale. ideo patet non esse parem rationem. Ex articulis autem secundo & diligenter inspectis, facile patere potest, hanc esse veram mentem authoris.

Ad 1. arg. preced.

Inf. ar. 6. co. & 2. dist. 24. q. 3. & uer. q. 17. artic. 2. cor.

art. 1. & 2.

In responsione ad tertium eiusdem quarti articuli, non turbetur ex exemplo caloris disponens ad formam ignis, pro eo quod dicitur esse in eodem subiecto. Exemplum in primis est, & verificatur de subiecto partiali, id est, materia quae disponit ad formam ignis calorem, & suscipit illam.

Super Questionis septuagesimae quarta, Articuli quintum.

In articulo 5. eiusdem 74. q. hoc solum dicitur occurrit, quia ratio secundum se est simpliciter & aliorum ordinata in finem, & deordinata ab illo libere libertate perfecta, radicaliter tamen libertas enim formaliter est primo voluntatis: circo actus rationis inordinatus est moraliter malus, si inordinatio in potestate nostra est, propter quod utroque modo contingit moralis malitiam in ratione

ubi. & is. r. 3. art. 1. & 2.

Art. 1. 3. & 3.

actus virtutis moralis non est sine electione: unde semper cum actu virtutis moralis, qui perficit uim appetituum, est etiam actus prudentiae, quae perficit uim rationalem, & idem est etiam de peccato mortali, sicut dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod dispositio tripliciter se habet ad id, ad quod disponit. Quandoque enim est idem & in eodem: sicut scientia inchoata dicitur esse dispositio ad scientiam perfectam. Quandoque autem est in eodem, sed non idem: sicut calor est dispositio ad formam ignis. Quandoque uero nec idem, nec in eodem: sicut in his quae habent ordinem adinuicem, ut ex uno perueniatur in aliud, sicut bonitas imaginatio nis est dispositio ad scientiam, quae est in intellectu: & hoc modo ueniale peccatum, quod est in sensualitate, potest esse dispositio ad peccatum mortale, quod est in ratione.

ARTICVLVS V.

Utrum peccatum possit esse in ratione.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur quod peccatum non possit esse in ratione. Cuiuslibet enim potentiae peccatum est aliquis defectus ipsius: sed defectus rationis non est peccatum, sed magis excusat peccatum. excusatur enim aliquis a peccato propter ignorantiam, ergo in ratione non potest esse peccatum.

¶ 2. Præ. Primum subiectum peccati est uoluntas, ut dictum est: sed ratio praecedit uoluntatem, cum sit directiua ipsius. ergo peccatum esse non potest in ratione.

¶ 3. Præ. Non potest esse peccatum, nisi circa ea quae sunt in nobis: sed perfectio & defectus rationis non est eorum quae sunt in nobis: quidam enim sunt naturaliter ratione deficientes, uel ratione solertes. ergo in ratione non est peccatum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. 12. de Trin. quod peccatum est in ratione inferiori, & in ratione superiori.

RESPON. Dicendum, quod peccatum cuiuslibet potentiae consistit in actu ipsius, sicut ex dictis patet. Habet autem ratio duplicem actum. Vnum quidem secundum se in comparatione ad proprium obiectum, quod est cognoscere aliquod uerum. Alius autem actus rationis est, inquan-

tum est directiua aliarum uirtutum. Vtroque igitur modo contingit esse peccatum in ratione. Et primo quidem in quantum errat in cognitione ueri, quod quidem tunc imputatur ei ad peccatum, quando habet ignorantiam, uel errorem circa id quod potest, & debet scire; secundo, quando inordinatos actus inferiorum uirtutum uel imperat, uel etiam post deliberationem non coeret.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de defectu rationis, qui pertinet ad actum proprium respectu proprii obiecti, & hoc quando est defectus cognitionis eius, quod quis non potest scire: tunc enim talis defectus rationis non est peccatum, sed excusat a peccato, sicut patet in his qui per furiosos committuntur. Si uero sit defectus rationis circa id quod homo potest, & debet scire, non omnino homo excusatur a peccato, sed ipse defectus imputatur ei ad peccatum. Defectus autem qui est solum in dirigendo alias uires, semper imputatur ei ad peccatum, quia huic defectui occurrere potest per proprium actum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut supra dictum est, cum de actibus uoluntatis & rationis ageretur, uoluntas quodammodo mouet & praecedit rationem, & ratio quodammodo uoluntatem, unde, & motus uoluntatis dici potest rationalis, & actus rationis potest dici uoluntarius, & secundum hoc in ratione inuenitur peccatum uel prout est defectus eius uoluntarius, uel prout actus rationis est principium actus uoluntatis.

AD TERTIUM patet responsio ex dictis.

ARTICVLVS VI.

Utrum peccatum morose delectationis sit in ratione.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur quod peccatum morose delectationis non sit in ratione. Delectatio enim importat motum appetitus uirtutis, ut supra dictum est: sed uis appetitiua distinguitur a ratione, quae est uis apprehensiuua, ergo delectatio morosa non est in ratione.

¶ 2. Præ. Ex obiectis cognosci potest ad quam potentiam actus pertinet, per quem potentia ordinatur ad obiectum: sed delectatio quae est morosa circa bona sensibilia, & non circa bona rationis

inueniri, subiecti scilicet in cogitando, & in dirigitur sed affectus in cognoscendo tam in gatiuis, qui uoluntatis ignorantiam, quae positus, qui uoluntatis error, non imputatur habet, rationem mali moraliter, sed negatiuis ubi quod potest, & de quibus scire potest, autem quomodo potest. Non est excusat a peccato, sed bene scietur quomodo fallam de uoluntate, cum potest haberi uera, uel in falsa, sicut in peccato de crudelitate, cum nonnullum malum intellectus sit in opinio de quoque. Propter quod in littera in responsione ad secundum clauditur, quod in ratione est peccatum, ut effectus eius est uoluntarius, delectatio autem in dirigendo ut in littera dicitur semper est malum moraliter, quia ratione sua claudit uoluntarium, licet. Directio enim imperando sic primum autem, ad praedictum, autem est rationis non uoluntatis. Est ergo a ratione & in ratione peccatum, ut in proximo & elicitur principio inordinatus actus uoluntarius, ut magis quantum petitum inferiori ratione solum partem.

Super questionem 74. articulum octauum.

In articulo 6. eiusdem 74. questionis dicitur mihi, quod thorob reuerentiam diui Aug. articulum hunc, & sequentem apponit. Cuius ex dictis tam claudit omne peccatum in illa potentia, quae est proximum principium libertatis seu rationalis, quod modo, & delectatio morosa sit in cognoscibili, licet enim ut motus est a superioribus, si cetera peccata interpretatur, & in factis in ea sit in ratione, & imperium ad illud imperium respicitur, illi sit in ratione, & sequens est, quod non oportet ad plene sollicitum ad 5.

ergo peccatum delectationis morose non est in ratione.

¶ 3 Præ. Morosum dicitur aliquid propter diuturnitatem temporis: sed diuturnitas temporis non est ratio, quod aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non pertinet ad rationem.

SED CONTRA est quod Aug. * dicit 12. de Trinit. quod consensus illecebre si sola cogitatione delectationis contentus est, sic habendum existimo, uelut cibum uertutum mulier sola comederit; per mulierem autem intelligitur ratio inferior, sicut ibidem ipse exponit. ergo peccatum morose delectationis est in ratione.

RESPON. Dicendum, quod sicut iam dictum est, * Peccatum contingit esse in ratione, quandoque quidem in quantum est directiua humanorum actuum. Manifestum est autem, quod ratio non solum est directiua exteriorum actuum, sed etiam interiorum passionum: & ideo quando deficit ratio in directione interiorum passionum, dicitur esse peccatum in ratione, sicut etiam quando deficit in directione exteriorum actuum. Deficit autem in directione passionum interiorum dupliciter. Vno modo, quando imperat illicitas passionis: sicut quando homo ex deliberatione prouocat sibi motum iræ, uel concupiscentiæ. Alio modo quando non reprimit illicitum passionis motum: sicut cum aliquis postquam deliberauit, & motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & secundum hoc dicitur peccatum delectationis morosa esse in ratione.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod delectatio quidem est in uirtute appetitiua, sicut in proximo principio: sed in ratione est sicut in primo motiuo, secundum hoc quod supra dictum est, * quod actiones que non transeunt in exteriorem materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio actum proprium illicitum habet circa proprium obiectum, sed directionem habet circa omnia obiecta inferiorum uirtutum, que per rationem dirigi possunt; & secundum hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD TERTIUM dicendum, quod delectatio dicitur morosa non ex mora temporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens & uolens libenter, que statim, ut attrigerunt animum, respici debuerunt, ut Aug. * dicit 12. de Trinit.

ARTICVLVS VII.

Primum peccatum consensus in actum sit in ratione superiori.

AD SEPTIMUM sic procedit. Vbi, quod peccatum consensus in actum non sit in ratione superiori. Consentire enim est actus appetitiue uirtutis, ut supra habi-

tum est: * sed ratio est uis apprehensita. ergo peccatum consensus in actum non est in ratione superiori.

¶ 2 Præ. Ratio superior intendit rationibus æternis inspiciendis & consulendis, ut Aug. † dicit 12. de Trin. sed quandoque consentitur in actum non consulitis rationibus æternis. non enim semper homo cogitat de rebus diuinis, quando consentit in aliquem actum. ergo peccatum consensus in actum, non semper est in ratione superiori.

¶ 3 Præ. Sicut per rationes æternas potest homo regulare actus exteriores, ita etiam interiores delectationes, uel alias passionis: sed consensus in delectationem absque hoc quod opere statuatur implendum, est rationis inferioris: ut dicit Aug. 12. de Trinit. * ergo etiam consensus in actum peccati, debet interdum attribui rationi inferiori.

¶ 4 Præ. Sicut ratio superiore excedit inferiorem, ita ratio excedit uim imaginatiuam. sed quandoque procedit homo in actum per apprehensionem uirtutis imaginatiue absque omni deliberatione rationis, sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedem. ergo etiam quandoque potest ratio inferior consentire in actum peccati absque ratione superiori.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit duodecimo de Trinit. Si in consensione male utendi rebus, que per sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunque peccatum, ut si potestas sit, et corpore compleatur, intelligenda est mulier cibum illicitum uiro dedisse: per quem superior ratio significatur. ergo ad rationem superiorem pertinet consentire in actum peccati.

RESPON. dicendum, quod consensus importat iudicium quoddam de eo in quod consentitur. Sicut enim ratio speculatiua iudicat, & sententiat de rebus intelligibilibus, ita ratio practica iudicat & sententiat de agendis. Est autem considerandum, quod in omni iudicio ultima sententia pertinet ad supremum iudicatorium, sicut uidemus in speculatiuis, quod ultima sententia de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia. Quamdiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc per ipsum potest examinari id de quo queritur: unde adhuc est suspensum iudicium quasi nondum data finali sententia. Manifestum est autem, quod actus humani

Prima secundæ 3. 1. homa.

distinguitur contra cogitationem & delectationem interius, sicut in ratione superiori, ut in subiecto.

¶ In eodem 7. articulo debium occurrit, quia uoluntaria, immo nulla uideatur differentia inter subiectum consensus in actum, & subiectum consensus in delectationem: & tamen in litera ex intentione Aug. consensus in actum rationi superiori, consensus in delectationem rationi inferiori tribuitur, quia enim ratione per temporales rationes possum consentire delectationi cogitata fornicationis, eadem possum consentire cogitato actui.

¶ 4 Præ. Sicut ratio superiore excedit inferiorem, ita ratio excedit uim imaginatiuam. sed quandoque procedit homo in actum per apprehensionem uirtutis imaginatiue absque omni deliberatione rationis, sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedem. ergo etiam quandoque potest ratio inferior consentire in actum peccati absque ratione superiori.

¶ Ad hoc dicitur, quod uterque consensus secundum rem, quando fit secundum rationes temporales est rationis inferioris; quando uero fit secundum rationes æternas solas, ut si quis ex solo contemptu æternæ legis consentit in delectationem, uel in actum, non reputans aliter prohibendum, est rationis superioris. in hoc tamen differentia est, quia quando est inferioris, est etiam superioris, sicut negat: quia teneur obuiare dirigendo secundum legem eternam, & non obuiat, quando uero est superioris, non oportet quod sit inferioris: quia non spectat ad inferiorē de propriis superiori iudicare, ut contingit cum quis morose delectatur de iniuriis fidei, secundum appropriationem autem, X. 2. que

q. 15. ar. 1.

c. 7. 1. 6. 10. 3.

c. 15. 1. 6. med. 10. 3.

c. 15. 1. 6. med. 10. 3.

margin notes on the left edge of the page, including 'subiecto huius peccati', 'magis quam aliorum', 'quod dicitur', 'Aug. tribuerat peccatum morose delectationis rationi inferiori', 'idcirco ut hoc saluaret, hunc docuit articulum, ex quo e-nudare substantiam peccati dicitur di-uerfimode, ut dictum est.', 'In response ad primum in eodem articulo duo scito Notitie. primo, quod delectatio dicitur esse in ratione, ut in primo motiuo, eo modo quo imperium dicitur primum mouens. Secundo, quod quia author intendit saluare, quod huiusmodi peccatum sit in ratione ut in subiecto idem repetit regulam superius habitam, scilicet, quod æqua est extensio principij, & subiecti in materia peccatorum: ut inde dicitur, quod delectatio est in ratione subiectiue, tanquam imperate, in appetitu autem tanquam in eliciente.

margin notes on the right edge of the page, including 'distinguitur contra cogitationem & delectationem interius, sicut in ratione superiori, ut in subiecto.', '¶ In eodem 7. articulo debium occurrit, quia uoluntaria, immo nulla uideatur differentia inter subiectum consensus in actum, & subiectum consensus in delectationem: & tamen in litera ex intentione Aug. consensus in actum rationi superiori, consensus in delectationem rationi inferiori tribuitur, quia enim ratione per temporales rationes possum consentire delectationi cogitata fornicationis, eadem possum consentire cogitato actui.', '¶ 4 Præ. Sicut ratio superiore excedit inferiorem, ita ratio excedit uim imaginatiuam. sed quandoque procedit homo in actum per apprehensionem uirtutis imaginatiue absque omni deliberatione rationis, sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedem. ergo etiam quandoque potest ratio inferior consentire in actum peccati absque ratione superiori.', 'SED CONTRA est, quod Augustinus dicit duodecimo de Trinit. Si in consensione male utendi rebus, que per sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunque peccatum, ut si potestas sit, et corpore compleatur, intelligenda est mulier cibum illicitum uiro dedisse: per quem superior ratio significatur. ergo ad rationem superiorem pertinet consentire in actum peccati.', 'RESPON. dicendum, quod consensus importat iudicium quoddam de eo in quod consentitur. Sicut enim ratio speculatiua iudicat, & sententiat de rebus intelligibilibus, ita ratio practica iudicat & sententiat de agendis. Est autem considerandum, quod in omni iudicio ultima sententia pertinet ad supremum iudicatorium, sicut uidemus in speculatiuis, quod ultima sententia de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia. Quamdiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc per ipsum potest examinari id de quo queritur: unde adhuc est suspensum iudicium quasi nondum data finali sententia. Manifestum est autem, quod actus humani

q. 19. ar. 4.

q. 15. ar. 3.

Loco citato in arg. circa med. c. 12. to. 3.

que in litera tagitur, scilicet quando duo ordinata iudicanda occurrunt, ultimū superioris, & praeambulum inferioris, attribuitur deliberatio, iudicium ac consensus uni, scilicet delectationis ad inferiorem, alterius uero, id est actus ad superiorē spectat & hoc iudicio meo intendit auctor in litera propter reuerentiam tanti doctoris, ut dictū est. & per hoc patet responsio ad objectionem. Nam procedit de consensu utroque secundum rem, cuius oppositū non inuenitur in litera, quod loquitur secundum appropriationem, & secundum eam disparitatem ponit. Nec obstat quod in responsione ad tertium in hoc articulo dicitur, quod quando consensus rationis inferioris in delectationem, & secundum rationes aeternas perseverat, pertinet etiam ad rationem superiorē, quasi uelit dicere: quod si non acceptetur secundum aeternas rationes, non spectat ad superiorē. hoc. n. uerum est, quod non spectat ad superiorē secundum appropriationem, quāuis spectaret ad ipsam rem negatiue. & hanc sententiam exprimit auctor in sequenti articulo in responsione ad primum, ut ibi declaratur.

terna, siue non. cum enim cogitatur de lege Dei, actu eam contemnit: cum uero non cogitat, eam negligit per modum omissionis cuiusdam. unde omnibus modis consensus in actum peccati procedit ex superiori ratione, quia, ut Augustinus dicit duodecimo de Trinitate, non potest peccatum efficaciter perpetrari dum mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in opus mouendi, uel ab opere cohibendi, malae actioni cedat, aut seruiat.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio superior per considerationem legis aeternae sicut potest dirigere, uel cohibere actum exteriorem, ita etiam delectationem interiorem: sed tamen antequam ad iudicium superioris rationis deueniatur, statim ut sensualitas proponit delectationem, inferior ratio per rationes temporales deliberans, quandoque huiusmodi delectationem acceptat, & tunc consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem. Si uero etiam consideraris rationibus aeternis homo in eodem consensu perseveret, iam talis consensus ad superiorē rationem pertinet.

AD QUARTUM dicendum, quod apprehensio uirtutis imaginariae est subita, & sine deliberatione, & ideo potest aliquando causare antequam superior, uel inf

regulari possunt ex regula rationis humanae: quae sumitur ex rebus creatis, quas naturaliter homo cognoscit: & ulterius ex regula legis diuinae, ut supra dictum est. * unde cum regula legis diuinae sit superior, consequens est, ut ultima sententia per quam iudicium finaliter terminatur, pertineat ad rationem superiorē, quae intendit rationibus aeternis. Cum autem de pluri- bus occurrit iudicandum, finale iudicium est de eo, quod ultimo occurrit. In actibus autem humanis ultimo occurrit ipse actus, praeambulum autem est ipsa delectatio, quae inducit ad actum, & ideo ad rationem superiorē proprie pertinet consensus in actum: ad rationem uero inferiorē, quae habet inferius iudicium, pertinet iudicium praeambulum, quod est de delectatione, quamuis etiam & de delectatione superior ratio iudicare possit, quia quicquid iudicio subditur inferioris, subditur etiam iudicio superioris: sed non conuertitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod consentire est actus appetitiuae uirtutis non absolute, sed consequens ad actum rationis deliberantis & iudicantis, ut supra dictum est. In hoc enim terminatur consensus, quia uoluntas tendit in id quod est iam ratione iudicatum, unde consensus potest attribui & uoluntati, & rationi.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex hoc ipso quod ratio superior non dirigit actus humanos secundum legem diuinam, impediens actum peccati, dicitur ipsa consentire, siue cogitet de lege aeterna, siue non. cum enim cogitatur de lege Dei, actu eam contemnit: cum uero non cogitat, eam negligit per modum omissionis cuiusdam. unde omnibus modis consensus in actum peccati procedit ex superiori ratione, quia, ut Augustinus dicit duodecimo de Trinitate, non potest peccatum efficaciter perpetrari dum mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in opus mouendi, uel ab opere cohibendi, malae actioni cedat, aut seruiat.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio superior per considerationem legis aeternae sicut potest dirigere, uel cohibere actum exteriorem, ita etiam delectationem interiorem: sed tamen antequam ad iudicium superioris rationis deueniatur, statim ut sensualitas proponit delectationem, inferior ratio per rationes temporales deliberans, quandoque huiusmodi delectationem acceptat, & tunc consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem. Si uero etiam consideraris rationibus aeternis homo in eodem consensu perseveret, iam talis consensus ad superiorē rationem pertinet.

AD QUARTUM dicendum, quod apprehensio uirtutis imaginariae est subita, & sine deliberatione, & ideo potest aliquando causare antequam superior, uel inf

rior ratio etiam habeat tempus deliberandi, sed actum rationis inferioris est cum deliberatione, per indiget tempore, in quo etiam ratio superior deliberare potest: unde si non cohibeat ab actu peccati per deliberationem, ei imputatur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod consensus in delectationem non sit peccatum mortale. Consentire enim in delectationem perinet ad rationem inferiorem, cuius non est intendere rationibus aeternis, uel legi diuinae, & per consequens nec ab eis aucti: sed omne peccatum mortale est per auersionem a lege diuina, ut patet per definitionem. Aug. * de peccato mortali datam, quae si praeposita est. Ergo consensus in delectationem non est peccatum mortale.

¶ 2 Præterea. Consentire in aliquid non est malum, nisi quia illud est malum in quod consentitur; sed propter quod unumquodque, & illud magis, uel saltem non minus, non ergo illud in quod consentitur, potest esse minus malum quam consensus: sed delectatio sine opere non est peccatum mortale, sed ueniale tantum, ergo nec consensus in delectationem est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea. Delectationes differunt in bonitate & malitia secundum differentiam operationum, ut dicit Philosophus in 10. Ethic. * sed alia operatio est interior cogitatio, & alia actus exterior, puta fornicationis. ergo delectatio consequens actum interioris cogitationis, tantum differt a delectatione fornicationis in bonitate, uel malitia, quantum differt cogitatio interior ab actu exteriori, & per consequens etiam eodem modo differt consentire in utrunque: sed cogitatio interior non est peccatum mortale, nec etiam consensus in cogitationem, ergo per consequens nec consensus in delectationem.

¶ 2 Præterea. Exterior actus fornicationis, uel adulterij, non est peccatum mortale ratione delectationis, quae etiam inuenitur in actu matrimoniali, sed ratione in ordinationis ipsius actus: sed ille qui consentit in delectationem, non propter hoc consentit in deordinationem actus, ergo non uidetur mortaliter peccare.

¶ 3 Præterea. Peccatum homicidij est grauius quam simplicis fornicationis.

Super quod...

Articulus...

Responsio...

¶ 1 Præterea...

¶ 2 Præterea...

¶ 3 Præterea...

¶ 4 Præterea...

¶ 5 Præterea...

¶ 6 Præterea...

¶ 7 Præterea...

¶ 8 Præterea...

menur hoc peccatum multoties forte creditur peccatum, ubi non est: & contra, ubi est delectatio de cogitata uindicta, quam tamen facere non uult, non estimatur propter quod auctor in corpore articuli affectum hominis ad actum secum se pensandum docet in nullo modo in ditione. Inclinationem ad uindictam, facile de illa cogitatur delectatur: & alius ueneris non facile de cogitatur delectatur, quia uis caro occupat a ueris spiritum.

tionis: sed consentire in delectationem, quæ consequitur cogitationem de homicidio, non est peccatum mortale. ergo minus consentire in delectationem, quæ consequitur cogitationem de fornicatione, est peccatum mortale

¶ 6 Præter. Oratio dominica quoti die dicitur pro remissione uenialium, ut Aug. dicit: sed consensum in delectationem Aug. docet esse abolendum per orationem Dominicam. dicit. n. in 12. de Trin. ¶ q hoc est longe minus peccatum, q si opere statuat implendum: & iō de talibus quoque cogitationibus uenia petenda est, peccatusque percutiendum atque dicendum, Dimittenobis debita nostra. ergo consensus in delectationem est peccatum ueniale.

SED CONTRA est, quod Aug. post pauca subdit, Totus hō damnabitur, nisi hæc quæ sine uoluntate operandi, sed tamen cum uoluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per Mediatoris gratiam remittantur, sed nullus damnatur nisi pro peccato mortali. ergo consensus in delectationem est peccatum mortale.

RESPON. Dicendum, q circa hoc aliqui diuersimode opinati sunt. Quidam. n. dixerunt, quod consensus in delectationem non est peccatum mortale, sed ueniale tantum. Alij uero dixerunt, q est peccatum mortale: & hæc opinio est communior & uerisimilior. Est enim considerandum, quod cum omnis delectatio consequatur aliquam operationem, ut dicitur in 10. Eth. * & iterum, cum omnis delectatio habeat aliquod obiectū, delectatio quælibet potest comparari ad duo, scilicet ad operationem quam consequitur, & ad obiectum in quo quis delectatur. Contingit autem quod aliqua operatio sit obiectum delectationis, sicut & aliqua alia res, quia ipsa operatio potest accipi ut bonum & finis, in quo quis delectatus requiescit: & quandoque quidem ipsamet operatio, q consequitur delectatio, est obiectum delectationis, in quantum. s. uis appetitiua, cuius est delectari, reflectitur in ipsam operationem sicut in quoddam bonum, puta, cum aliquis cogitat & delectatur de hoc ipso quod cogitat, in quantum sua cogitatio placet. Quandoque uero delectatio consequens unam operationem, puta cogitationem aliquam, habet pro obiecto aliam operationem quasi rem cogitatum, & tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus, non quidem in cogitationem, sed in operationem cogitatum. Sic igitur aliquis de fornicatione cogitans, de duobus potest delectari. Vno modo de ipsa cogitatione, alio modo de ipsa fornicatione cogitata. Delectatio autem de cogitatione ipsa sequitur inclinationem affectus in cogitationem ipsam; cogitatio autem ipsa secundum se, non est peccatum mortale, immo quandoque est ueniale tantum, puta, cum aliquis inutiliter cogitat de ea; quandoque autem sine peccato omnino, puta, cum aliquis utiliter de ea cogitat, sicut cum uult de ea predicare, uel disputare. & iō p consequens affectio & delectatio q sic est de cogitatione fornicationis, non est de genere peccati mortalis, sed qñque est peccatum ueniale, qñque nullum; unde nec consensus in talē delectationē est peccatū mortale, & s̄m hoc prima opinio hēt ueritatē. Quod autem aliquis cogitans de forni-

atione delectetur de ipso actu cogitato, hoc contingit ex hoc, q affectio eius inclinata est in hunc actū. Vnde q aliquis consentiat in talem delectationem, hoc nihil aliud est, quàm q ipse consentiat in hoc, q affectus suus sit inclinatus in fornicationē. Nullus enim delectatur, nisi in eo quod est conforme appetitui eius. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat, q affectus suus conformetur his quæ secundum se sunt peccata mortalia, est peccatum mortale. unde talis consensus in delectationem peccati mortalis, est peccatum mortale, ut secunda opinio ponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q consensus in delectationem potest esse non solum rationis inferioris, sed et superioris, ut dictum est, * & in ipsa ratione inferiori potest auerti a rationibus eternis: quia et si non intendit eis, ut secundum eas regulans, quod est proprium superioris rationis: intendit tñ eis, ut secundum eas regulata: & hoc modo ab eis se auertens, potest peccare mortaliter. nam & actus inferiorum uirtutum, & et exteriorum membrorum possunt esse peccata mortalia, secundum quod deficit ordinatio superioris rationis regulantis eos secundum rationes eternas.

AD II. dicendum, q consensus in peccatū quod est ueniale ex genere, est ueniale peccatum; & secundum hoc potest concludi, quod consensus in delectationem, quæ est de ipsa uana cogitatione fornicationis, est peccatum ueniale; sed delectatio quæ est in ipso actu fornicationis, de genere suo est peccatum mortale; sed quod ante consensum sit ueniale peccatum tñ, hoc est per accidens, s̄ pp̄ imperfectionē actus: quæ quidem imperfectio tollitur per consensum deliberatum superuenientem: unde ex hoc adducitur in suam naturam, ut sit peccatum mortale.

AD III. dicendum, quod ratio illa procedit de delectatione, quæ habet cogitationem pro obiecto.

AD IIII. dicendum, quod delectatio quæ habet actum exteriorem pro obiecto, non potest esse absq; complacentia exterioris actus secundum se, etiam si non statuatur implendum propter prohibitionē alicuius superioris. unde actus sit inordinatus, & per consequens delectatio erit inordinata.

AD V. dicendum, quod etiam consensus in delectationem, quæ procedit ex complacentia actus homicidii cogitati, est peccatum mortale; non autē consensus in delectationem, quæ procedit ex complacentia cogitationis de homicidio.

AD VI. dicendum, quod oratio dominica non solum contra peccata uenialia dicenda est, sed etiam contra mortalia.

ARTICVLVS IX.

Utrum in superiori ratione possit esse peccatum ueniale, secundum quod est directiua inferiorum uirtutum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod in superiori ratione non possit esse peccatum ueniale, secundum quod est directiua inferiorum uirtutum, id est, secundum quod consentit in actū peccati. Dicit enim Aug. in 12. de Trin. * quod ratio superior in heret rationibus eternis; sed peccare mortaliter est per auersionem a rationibus eternis. ergo uidetur quod in superiori ratione non possit esse peccatum, nisi peccatum mortale.

¶ 2 Præter. Superior ratio se habet in uita spirituali tãquam principium, sicut & cor in uita corporali; sed infirmitates cordis sunt mortales. ergo peccata superioris rationis sunt mortalia.

¶ 3 Præter. Peccatum ueniale sit mortale, si fiat ex consensu.

Infr. art. 10. & locis ibi de inductis

Cap. 7. in 6. com. 3.

temptu. sed hoc non uidetur esse sine contemptu, quod aliquis ex deliberatione peccet etiam uenialiter. cum ergo consensus rationis superioris semper sit cum deliberatione legis diuinae, uidetur quod non possit esse sine peccato mortali propter contemptum diuinae legis.

Art. 7. huius
z. ff.

SED CONTRA. Consensus in actum peccati pertinet ad rationem superiorem, ut supra dictum est: sed consensus in actum peccati uenialis est peccatum ueniale. ergo in superiori ratione potest esse peccatum ueniale.

Cap. 9. in ff.
com. 3.

RESPON. Dicendum, quod sicut Aug. dicit in 12. de Trin. Ratio superior inhaeret rationibus aeternis conspiciendis, aut consulendis. Conspiciendis quidem, in quod earum ueritatem speculatur. Consulendis autem, in quod per rationes aeternas de alijs iudicat & ordinat; ad quod pertinet, quod deliberando per rationes aeternas consentit in aliquem actum, uel dissentit ab eo. Contingit autem quod inordinatio actus, in quem consentit, non contrariatur rationibus aeternis, quia non est cum auersione a fine ultimo, sicut contrariatur actus peccati mortalis: sed est praeter eas, sicut actus peccati uenialis. unde quando ratio superior in actu peccati uenialis consentit, non auertitur a rationibus aeternis; unde non peccat mortaliter, sed uenialiter. Et per hoc patet responsio ad primum.

D. 401.

AD SECUNDUM dicendum, quod duplex est infirmitas cordis. Una, quae est in ipsa substantia cordis, & immutat naturalem complexionem ipsius, & talis infirmitas semper est mortalis. Alia est autem infirmitas cordis specialis quam inordinationem uel motus eius, uel alicuius eorum quae circumstant cor. & talis infirmitas non semper est mortalis. Et similiter in ratione superiori semper est peccatum mortale, quando tollitur totaliter ipsa ordinatio rationis superioris ad proprium obiectum, quod est rationis aeternae; sed quando est inordinatio circa hoc, non est peccatum mortale, sed ueniale.

AD TERTIUM dicendum, quod deliberatio consensus in peccatum, non semper pertinet ad contemptum legis diuinae: sed solum quando peccatum legi diuinae contrariatur.

ARTICVLVS X.

Super Quaestionis
74. articulum nonum & decimum.

Utrum in ratione superiori possit esse peccatum ueniale secundum seipsam.

2. q. 24. q. 3. ar. 5. & uer. q. 16. arti. 5. & mal. arti. 1. ad 12. & ad 17. & arti. 5.
N arti. nono & decimo eiusdem septuagesimae quartae q. & nihil scribendum occurrit: Terminorum enim notitiam habebimus omnia clara sunt. Opus est ut Nouitius lector distinguat ex August. allata in litera, duas operationes superioris rationis, scilicet intuitum, & consultationem, & ad hanc secundam spectat de liberatio & consensus: & secundum hanc dirigit inferiora, & reflectitur super seipsam, & uocatur in litera aliorum consideratio de proprio obiecto, ut attingibili ab eadem. Altius enim consideratur Deus, ut non credius per deliberationem, quam per subitum motum.

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod in superiori ratione non possit esse peccatum ueniale secundum seipsam, id est, secundum quod inspicit rationes aeternas. Actus enim potentiae non inuenitur esse deficiens nisi per hoc, quod inordinate se habet circa suum obiectum: sed obiectum superioris rationis sunt aeternae rationes, a quibus deordinari non est sine peccato mortali. ergo in superiori ratione non potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

¶ 2. Prat. Cum ratio sit uis deliberatiua, actus rationis semper est cum deliberatione: sed omnis inordinatus motus in his quae Dei sunt, si sit cum deliberatione, est peccatum mortale. ergo in ratione superiori secundum seipsam, nunquam est peccatum ueniale.

¶ 3. Prat. Contingit quandoque, quod peccatum ex subreptione, est peccatum ueniale; peccatum autem ex deliberatione est peccatum mortale per hoc, quod ratio deliberans recurrit ad aliquod maius bonum, contra quod homo agens grauius peccat, sicut etiam de actu delectabili inordinato ratio deliberat quod est contra legem Dei, grauius peccat consentiendo, quam si solum considerat et quod est contra uirtutem moralem; sed ratio superior non potest recurrere ad aliquod aliud, quam sit suum obiectum, ergo si motus ex subreptione non sit peccatum mortale, neque etiam deliberatio superueniens facit ipsum esse peccatum mortale, quod patet esse falsum non ergo in ratione superiori secundum seipsam potest esse peccatum ueniale.

SED CONTRA. Motus surreptitius infidelitatis est peccatum ueniale, sed pertinet ad superiorum rationem secundum seipsam. ergo in ratione superiori potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

RESPON. Dicendum, quod ratio superior aliter fertur in suum obiectum, atque aliter in obiecta inferiorum uirium, quae per ipsam diriguntur. In obiecta enim inferiorum uirium non fertur, nisi in quantum de eis consulit rationes aeternas, unde non fertur in ea nisi per modum deliberationis. Deliberatus autem consensus in his quae ex genere suo sunt mortalia, est mortale peccatum. & ideo ratio superior semper mortaliter peccat, si actus inferiorum uirium in quos consentit, sint peccata mortalia. Sed circa proprium obiectum habet duos actus, scilicet simplicem intuitum, & deliberationem, secundum quod est de proprio obiecto consulit rationes aeternas: secundum autem simplicem intuitum potest aliquis inordinatum motum habere circa diuina, puta, si quis patitur subitum infidelitatis motum. Et quia uis infidelitatis secundum suum genus sit peccatum mortale, tamen subitum motus infidelitatis est peccatum ueniale, quia peccatum mortale non est contra legem Dei. Potest autem aliquod horum quae pertinent ad fidem, subitum rationi occurrere sub quadam alia ratione, antequam super hoc consulatur, uel consuli possit ratio aeterna, i. lex Dei, puta cum quis per reactionem mortuorum subito apprehendit in se possibilem secundum naturam, & simul apprehendit remittitur, antequam tempus habeat deliberandi, quod hoc est nobis traditum ut credendum secundum legem diuinam. Si uero post hanc deliberationem motus infidelitatis maneat, est peccatum mortale & ideo circa proprium obiectum, etiam si peccatum mortale ex genere, potest ratio superior peccare uenialiter in subitis motibus, uel est mortaliter peccatum liberatum consensus. In his autem quae pertinent ad inferiores uires, semper peccat mortaliter in his sunt peccata mortalia ex suo genere, non autem in his, quae secundum suum genus sunt uenialia peccata.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod peccatum mortale ex genere, potest tamen esse peccatum ueniale propter imperfectionem actus subiti, ut dictum est.

AD 1. dicendum, quod in operatiuis ad rationem, ad quam pertinet deliberatio, pertinet etiam simplex intuitus eorum, ex quibus deliberatio procedit, sicut etiam in speculatiuis ad rationem pertinet & syllogizare, & propositiones formare, & ideo etiam ratio potest habere subitum motum.

Ad III. dicendum, quod una & eadem res potest diuersas consideraciones habere, quarum una est altera altior: sicut Deum esse, potest considerari vel in quantum est cognoscibile ratione humana, uel in quantum traditur reuelatione diuina, quæ est consideratio altior. & ideo quibus obiectum rationis superioris fit quiddam secundum naturam rei altissimum, tamen potest etiam reduci in quandam altio rem considerationem, & hac ratione, quod in motu subito non erat peccatum mortale, per deliberationem reducentem in altio rem considerationem fit peccatum mortale, sicut supra expositum est.*

¶ Super questionis 75. articulum primum.

In corpore 1. art. quest. 75. dubium est, quia auctor sub distinctione nota dicit quod malum hiet causam deficientem, uel agentem per accidens, an idem intelligat per utrumque, an diuersitate si idem, quomodo explanat. & similiter si diuersa, quo modo profequitur non enim liquet.

¶ Ad hoc dicitur, quod auctor concludit illam distinctionem secundum ueritatem distinctionis. Et intendit, quod pro peccata cum causa propria mali assignatur aut assignatur causa deficiens, aut assignatur causa per accidens: & hoc quia causam efficientem per se habere non potest. Positivam enim habere non potest negationem, quæ per se est causa negationis, non sufficit ad priuationem, quia oportet aliquam causam a liam a negatione ponere impedimentum oppositum habitum ut fiat priuatio. Verum quia causa deficiens & causa per accidens sunt idem subiecto, & distincte formaliter in uno se su, & sunt idem subiecto, & formaliter in alio sensu, ideo auctor simul profequitur, & omnia explanat. Ad cuius evidentiam recolere oportet, quod causa per accidens dupliciter dicitur, scilicet accidentem in causa, & accidentem in effectu: & quod uterque modus in proposito inuenitur. Voluntas namque carens directione legis, intendensque aliquod bonum commutabile, causat actum peccati per se, & inordinationem per accidens:

QVAESTIO LXXV.

De causis peccatorum in generali, in quatuor articulos diuisa.

¶ **E**INDE considerandum est de causis peccatorum.

Et primo, in generali. Secundo in speciali.

¶ **C**IRCA primum quaeruntur quatuor.

¶ **P**rimo, Vtrum peccatum habeat causam.

¶ **S**ecundo, Vtrum habeat causam interiorem.

¶ **T**ertio, Vtrum habeat causam exteriorem.

¶ **Q**uarto, Vtrum peccatum sit causa peccati.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum habeat causam.

¶ **A**D PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod peccatum non habeat causam. Peccatum enim habet rationem mali, ut dictum est; sed malum non habet causam, ut Dion. dicit 4. cap. de diuin. no. ergo peccatum non habet causam.

¶ **P**raeterea. Causa est, ad quam de necessitate sequitur aliud: sed quod est ex necessitate, non uidetur esse peccatum, eo quod omne peccatum est uoluntarium. ergo peccatum non habet causam.

¶ **P**raeterea. Si peccatum habeat causam, aut habet pro causa bonum aut malum, non autem bonum, quia bonum non facit nisi bonum. non enim potest arbor bona fructus malos facere, ut dicitur Matthaei septimo. Similiter autem nec malum potest esse causa peccati, quia malum poenae sequitur ad peccatum, malum autem culpa est idem quod peccatum. peccatum igitur non habet causam.

¶ **S**ED CONTRA. Omne quod fit, habet causam, quia ut dicitur Iob. 5. Nihil in terra sine causa fit, sed peccatum fit, est enim dictum, uel

A factum, uel concupitum contra legem Dei. ergo peccatum habet causam.

¶ **R**ESPON. Dicendum, quod peccatum est quidam actus inordinatus. Ex parte igitur actus potest habere per se causam, sicut & quilibet alius actus: ex parte autem inordinationis habet causam eo modo quo negatio, uel priuatio potest habere causam. Negationis autem alicuius potest duplex causa assignari. Primo quidem defectus causae affirmationis, id est, ipsius causae, negatio est causa negationis secundum se ipsam. Ad remotionem enim causae sequitur remotio effectus; sicut obscuritatis causa est absentia solis. Alio modo causa affirmationis ad quam sequitur negatio, est per accidens causa negationis consequentis: sicut ignis causando calorem ex principali intentione, consequenter causat priuationem frigiditatis, quorum primum potest sufficere ad simplicem negationem. Sed cum inordinatio peccati, & quodlibet malum non sit simplex negatio, sed priuatio eius, quod quidem natum est, & debet habere, necessesse est quod talis inordinatio habeat causam agentem per accidens. Quod enim natum est inesse & debet, nunquam abesset nisi propter causam aliquam impedientem: & secundum hoc consequentur dici, quod malum, quod in quadam priuatione consistit, habet causam deficientem, uel agentem per accidens: omnis autem causa per accidens reducitur ad causam per se. Cum igitur peccatum ex parte inordinationis habeat causam agentem per accidens, ex parte autem actus habeat causam agentem per se, sequitur quod inordinatio peccati consequatur ex ipsa causa actu. Sic igitur uoluntas carens directione regulae rationis & legis diuinae, intendens aliquod bonum commutabile, causat actum quidem peccati per se, sed inordinationem actus per accidens.

¶ **P**raet intentionem, prouenit enim defectus ordinis in actu ex defectu directionis in uoluntate.

¶ **A**D PRIMVM ergo dicendum, quod peccatum non solum significat ipsam priuationem boni, quæ est inordinatio; sed significat actum sub tali priuatione, quæ habet rationem mali, quod quidem qualiter habeat causam, dictum est.*

¶ **A**D II. Dicendum, quod si illa diffinitio prima secundum S. Thomam.

ita quod defectus ordinis in actu est ex defectu directionis in uoluntate, ut in littera dicitur: ubi habes primo, quod uoluntas per se causa actus, est causa per accidens ex parte effectus respectu inordinationis, dum causat actum, cui coniungitur inordinatio. Habes secundo, quod uoluntas causando actum & non dando ei ordinem illi debitum, est causa deficiens respectu inordinationis: deficit enim a dando illi debitum ordinem, cum tenetur ad hoc. Habes tertio, quod quia defectus directionis in uoluntate est causa defectus ordinis in actu & non per se, ut dictum est, nisi in ratione negationis. ergo per accidens ex parte causæ; quia est coniunctus uoluntati. Defectus igitur in uoluntate unde uoluntas est causa deficiens, est idem subiecto & formaliter causa per accidens ex parte causæ: quia est ipsamet, & est idem subiecto tantum causæ per accidens ex parte effectus tantum: quia est idem subiecto uoluntati, & est uoluntati esse causam deficientem non dando causalitatem, sed deficientiam. Hec est doctrina auctoris & uera & manifestata in littera breuiter.

¶ **S**ed contra eam asseruntur multa a Sco. in 2. sentent. dist. 35. Verum quia ipse in uno tantum quoad propositum discordare uidetur, id ceteris omisis, assero illud. Non uult ipse, quod defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiendos defectum proprie, ita quod ex ipso. & nostra uoluntate fiat unum per accidens, sicut ex homine, & non albo: & uoluntas tantum ratione adducit, quia ante primum defectum uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime soluitur negando sequelam, utendo terminis ut significat: quia est status

¶ **S**ed contra eam asseruntur multa a Sco. in 2. sentent. dist. 35. Verum quia ipse in uno tantum quoad propositum discordare uidetur, id ceteris omisis, assero illud. Non uult ipse, quod defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiendos defectum proprie, ita quod ex ipso. & nostra uoluntate fiat unum per accidens, sicut ex homine, & non albo: & uoluntas tantum ratione adducit, quia ante primum defectum uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime soluitur negando sequelam, utendo terminis ut significat: quia est status

¶ **S**ed contra eam asseruntur multa a Sco. in 2. sentent. dist. 35. Verum quia ipse in uno tantum quoad propositum discordare uidetur, id ceteris omisis, assero illud. Non uult ipse, quod defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiendos defectum proprie, ita quod ex ipso. & nostra uoluntate fiat unum per accidens, sicut ex homine, & non albo: & uoluntas tantum ratione adducit, quia ante primum defectum uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime soluitur negando sequelam, utendo terminis ut significat: quia est status

¶ **S**ed contra eam asseruntur multa a Sco. in 2. sentent. dist. 35. Verum quia ipse in uno tantum quoad propositum discordare uidetur, id ceteris omisis, assero illud. Non uult ipse, quod defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiendos defectum proprie, ita quod ex ipso. & nostra uoluntate fiat unum per accidens, sicut ex homine, & non albo: & uoluntas tantum ratione adducit, quia ante primum defectum uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime soluitur negando sequelam, utendo terminis ut significat: quia est status

¶ **S**ed contra eam asseruntur multa a Sco. in 2. sentent. dist. 35. Verum quia ipse in uno tantum quoad propositum discordare uidetur, id ceteris omisis, assero illud. Non uult ipse, quod defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiendos defectum proprie, ita quod ex ipso. & nostra uoluntate fiat unum per accidens, sicut ex homine, & non albo: & uoluntas tantum ratione adducit, quia ante primum defectum uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime soluitur negando sequelam, utendo terminis ut significat: quia est status

¶ **S**ed contra eam asseruntur multa a Sco. in 2. sentent. dist. 35. Verum quia ipse in uno tantum quoad propositum discordare uidetur, id ceteris omisis, assero illud. Non uult ipse, quod defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiendos defectum proprie, ita quod ex ipso. & nostra uoluntate fiat unum per accidens, sicut ex homine, & non albo: & uoluntas tantum ratione adducit, quia ante primum defectum uoluntatis esset defectus. Sed hoc facillime soluitur negando sequelam, utendo terminis ut significat: quia est status

D. 87

In corp. art.